

csökkenését fogja eredményezni, holt az adókinestárnak érdeke az, hogy állandó pénzürték mellett a társulatokat többtermelésre buzdítsa; ahelyett, hogy azt újabb adóval büntetné vagy lehetetlenné tenni. Ez a belátás a külföldön már mind több teret hódít; ami részben az adókulcs leszállításában, részben egyéb intézkedésekben nyilvánul. Ausztriában pd. az a javaslat is felmerült. (L. szerzőnek a Magyar Közgazdasági Társaság 1923. december 20-i ülésén tartott előadását, megjelent Budapest 1924.), hogy a termelés növekedése esetén az adótétel ugyanoly arányban *leszálljon*. E javaslat szerint a kedvezményes adótétel: az eredeti adótételhez — az eredeti termelés: az új termeléshez. Kétszeres termelésnél p. o., ha a nyereség ezzel lépést tart, az adókulcs felére csökkenne és amellet az állam ugyanoly összegű adóbevételt érne el.

Jelenlegi adóskálánk két szempontból kifogásolható: először a 16%-os minimum túl magas és itt vissza kellenne térni a Wekerle-reform, de legalább is az 1916. t.-c. rendelkezésére. (10%-os minimum), másodsor a maximum, mely a pótlékokkal együtt 50%-ra emelkedik, aránytalanul magas.

Végül megfontolandó volna, hogy azok a társaságok, melyek az előbbi éveknél lényegesen többet termeltek és többet kerestek, a saját tőke bizonyos %-át meghaladó jövedelem után degresszív adókulcsot vehessenek igénybe, hogy ezáltal a többtermelésre újabb impulzust nyérjenek.

Illetékrendszerünk mai állása.

Irta: *Andrácszky István dr.* pénzügyminiszteri titkár.

A háboru elvesztését követő zürzavaros idők a pénzügyi közigazgatásnak már előbb is nehéz helyzetbe került szervezetét annyira megviselték, hogy a pénzügyi kormány az illetékrendszernek a háboru alatt elhatározott és meg is kezdett gyökeres újraalkotását egyelőre nem folytathatta és a reform teljes keresztülvitelét elsősorban az igazgatási szervezet teherviselőképességére való figyelemmel hosszabb időre el kellett halasztania.

Igy a magyar illetékjog jelentős része még ma is az 1868-ban recipiált osztrák „illetékszabályok“ és „illetékdíj-jegyzék (tarifa)“ rendszerének keretében él, amely rendszer az *illetékek* név alatt egymástól igen elütő jellegű közszolgáltatásokat foglalt egybe. E szolgáltatások között a valóságos illetékek a pénzügyileg kevésbé jelentős csoport, míg a jóval

nagyobb pénzügyi sullyal bíró másik részt tágabb értelemben vett illetékek teszik. Az utóbbiak lényegük szerint inkább forgalmi adók és az igazi illetékekkel csupán célszerűségből, az ugyanazon módon való kezelés révén kerültek közösségbe.

A recipiált ausztriai szabályokhoz a későbbi magyar törvényhozás a részletes módosítások és kiegészítések hosszú sorát füzte, de a rendszer keretvonalai még felévszázad mul-tán is, a háboru derekán, érintetlenek voltak.

Amikor a pénzügyi kormány a háboru alatt az illetékeknek alapvető újraszabályozását elhatározta, az osztrák rendszerben együtt szabályozott közszolgáltatások elnevezésén (illetékek) és együtt való kezelésén, amit évtizedek tapasztalata jónak bizonyított, nem kívánt változtatni. Sőt ebben az irányban inkább még tovább ment. Nevezetesen a magyar adórendszerben még előforduló egyes kisebb adónemeknek régi alakjukban való megszüntetését és könnyebb kezelés érdekében ezeknek is az illetékek körébe való bevonását vette célba. Egyebekben azonban a reformterv nem az osztrák rendszer alapjain épült fel. Az illetéklerovás módjaira, tehát külső ismérvekre alapított megkülönböztetésnek (bélyegilleték és jogilleték) ebből a rendszerből folyó előtérbehelyezését elejtve, a különböző illetékfajták belső természete szerint négy részre osztott illetéktörvénykönyv — (vagyonátruházási, okirati, törvénykezési és közigazgatási illetékek) — gondolata talált elfogadásra.

A pénzügyi eredmény szempontjából legfontosabb első rész: a vagyonátruházási illetékek: az öröklési, ajándékozási, ingatlan vagyonátruházási illeték és az illetékegyenérték rendszere épen a háboru vége előtt, 1918. évi augusztusban törvénnyé is vált (1918. XI. t.-c.). Azután jött a felbomlás és amikor az ország ebből magához tért, a reform befejezésének reménye ismét messze távolodott.

A viszonyok hirtelen változása az alig hogy megalkotott vagyonátruházási illetéktörvényen is számos változtatást kívánt. Hogy a novelláris módosítást el lehessen kerülni, a pénzügyi kormány inkább az egész joganyagot átdolgoztatta és ily módon a vagyonátruházási illetékekről az 1920. év őszén az előbbit teljesen hatályon kívül helyező újabb, rendszeres törvény léphetett életbe. (1920 : XXXIV. t.-c.)

Az ennek körén kívül eső, többi illetékfajtáknál ellenben a megváltozott viszonyok közt csak a tételek időszerű fel-emeléséről és a jövedelemfokozás céljából multhatatlanul szükséges néhány más módosításról lehetett szó, amelyeket ugyan-csak az 1920. év őszén a végleges reformtervnek megfelelő csoportosítással — (okirati, törvénykezési, közigazgatási ille-tékek) — szerkesztett, de azért a régi „illetékszabályok” és

„illetékdíjjegyzék (tarifa)“ rendszerébe illeszkedő novella valószínű meg. (1920 : XXIV. t.-c.)

A vagyonátruházási illetékek tehát kiváltak a régi keretből és önálló rendszerré alakultak, míg a többi illetékekre nézve, bármennyi is az ezekre vonatkozó újabb jogszabály, ma is az eredeti recipiált rendszer a végső forrás.

Az 1921—1923. években az illetékügyi igazgatási szervezet lábraállításán és teljesítő képességének emelésén volt a súly. Az ezekre az évekre eső illetékügyi jogszabályalkotás merő küzdelem a koronaromlás ellen; a rendszer szempontjából tehát annyi jelentőséggel bír, hogy azt alapelveivel összhangban nem lévő elemek beleszövésével zavarta.

A régebbi szabályok állandó viszonyokra és jó valutához voltak szabva és általában ilyen viszonyokat tartott szem előtt a vagyonátruházási illetékeknek 1920. évi törvénye is: A koronának folytonos, gyors ütemű romlása ilyen szabályok mellett a bevételeket végzetesen befolyásolta. Ellensúlyozásul átmeneti szabályokat kellett alkotni. Ilyenek voltak különösen az állandó összegű illetékek megállapításának a törvényhozás hatásköréből a könnyebb mozgású rendeleti jogkörbe utalása, az értékelési szabályok megfelelő módosítása (az illetékkötelezettség keletkezésének ideje helyett az illetékkiszabás végett való bejelentés időpontjának megfelelő értékelés), előleges befizetések követelése és a késedelmes illetéklerovás következményeinek súlyosítása (adóptótlék).

Mindezek az átmeneti szabályok a bevételekre jó hatással voltak, mert eléggé széles területet átfogtak. Többféle vonatkozás ellenben, amely pedig a bevételek szempontjából szintén jelentős volt, így elsősorban a régebbi illetékhátralékok ügye, még mindig védtelenül, maradt. Az ezek körül való tapasztalatok arra indították a pénzügyi kormányt, hogy az illetékeknek a pénzérték süllyedésével szemben való ellenálló képességét intézményesen biztosítsa.

Az utóbbi feladat megoldása már azoknak az intézkedéseknek körébe esett, amelyek az államháztartás egyensúlyának helyreállítása iránt a népszövetségi kölcsön felvételével kapcsolatban történtek. A megoldási mód az illetékeknek az egész rendszert felölelő általános szabályozással az aranykorona-érték alapjára helyezése volt. Együttal megvalósult az a régebbi terv is, hogy a kisebb egyenes adónemek: a szállítási adó, a vasúti hadiadó, a tőkekamatadó, a nyerevényadó, a vadászati adó és a fegyveradó ebben az alakjukban megszűnjenek és mint fuvarozási illeték, kamatilleték, sorsjátékok illetéke, vadászjegyilleték és fegyverigazolványok illetéke az illetékek közé beolvasztassanak. (Mindennek rendeleti úton való keresztül vitelére a pénzügyminiszter a szanáási

törvényben kapott felhatalmazást. A vonatkozó rendeletek — a kamatilletékre vonatkozó rendelet kivételével — az 1924. év nyarán meg is jelentek. A kamatilletékről mai napig sem jelent meg a rendelet. (A tőkekamatadó tehát még most is hatályban van.)

Az illetékeknek aranykorona alapon való kiszabására és lerovására vonatkozó rendeletek a teljes aranykorona-értéknek alapulvételét a régibb multból származó, még hátralékos illetékekre nézve is következetesen keresztülvitték. Ez az intézkedés, habár a felmerült tapasztalatok nyomán legszükségesebbnek mutatkozott enyhítésekről a pénzügyminiszter több rendeletében gondoskodott, kétségtelenül súlyos volt. Az államnak ugyan sok bevételt, de az egyes illetékfizetőknek gondterhes napokat hozott. Ez az intézkedés is egyik fokmérője annak a rendkívüli erőnek, amellyel a pénzügyi kormány a mindenekelőtt való fontosságúnak felismert cél megvalósításához, az államháztartás egyensúlyának helyreállításához hozzálátott.

Mostanában, amikor a szanalás nem remélt sikerére tekinthetünk immár vissza, a teljes aranykorona-értékre emelt, régebbi illetékhátralékoknak fájdalmas esetein javarészt túl vagyunk már. A jelenre és a közelmultra vonatkoztatva pedig az aranykorona-rendszer, minthogy pénzünk értéke időközben teljesen állandósult, szinte csak formalitásnak, anyagi jelentőség nélkül valónak tűnik fel.

Általában az illetékügyek mai helyzetét szemlélve, az a meggyőződés keletkezik, hogy az illetékek régi jövedelemteremtő képességük teljes fokától nagyon messze már nem lehetnek. Másrészt a jobb viszonyok közé jutott és nyugodtabb irányba terelődött igazgatási szervezet az illetékeknek, mint állambevételi forrásnak, teljes kihasználására ma már nyilván jsmét alkalmas.

Mindkét most említett szempont arra mutat, hogy itt az ideje, hogy a pénzügyi kormány az illetékrendszerrel lebontsa az átmeneti évek alatt rája tapadt nem állandó jellegű elemeket és az illetékek reformjának megszakadt fonalát fölvéve, mai hihetetlenül kusza és felemás illetékrendszerünk helyébe végre az egységes magyar illetéktörvénykönyvet tegye.

Ez a két feladat: az előbbeni állapothoz való visszatérés és a végleges reform folytatása és betetőzése, habár első pillanatra időrendben egymásután esőnek látszik, sokkal jobban összefügg, hogysem teljes elkülönítésüket elgondolni lehetne.

Az első rész: a pusztán átmeneti viszonyokra szabott, ideiglenes jellegű elemekből való kibontakozás már folyamatban van. Adópótlék az illetékeknél már nincs. Helyre van már állítva az értékelés régi főszabálya is: az illetékkötelezettség

keletkezése idejének megfelelő értékelés. Azokon a pontokon, ahol a közgazdasági élet egészségesebb alakulása érdekében elkerülhetetlen volt, jelentős illetékleszállítások is történtek. Így a váltóilletéknél, a váltóhitel biztosítására kiállított jelzáloglekötési okiratoknál, a mezőgazdasági ingatlanokra nyújtott záloglevélkölcsönökkel kapcsolatos illetékeknél és beadványok illetékénél. Kétségtelen, hogy ennek az iránynak folytatódnia kell. Ha a fennálló illetéktételek a viszonyok fordultán esetleg némely más vonatkozásban is a fejlődés útjában állónak bizonyulnának, a megfelelő illetékfajtának okszerű mérséklése el nem maradhat. Például a cégbejegyzés iránt benyújtott beadványok illetékének mérséklésére máris sürgős szükség van. (Vannak azután, elvéve bár, elmaradt illetéktételeink-is, amelyekre nézve az előbbeni állapothoz való visszatérés megfelelő fölemelést jelent. Pld. a marhaleveleknél, fuvarleveleknél.)

De a lebontásnak ezeken a részleges vonatkozású intézkedéseken kívül szélesebb körű kérdése is van: az *illetékek általános leszállítása*.

Az érdekelt körök véleménye egyre hangosabban sürgeti különösen a fokozatos okirati illetékeknek és a törvénykezési illetékeknek általános leszállítását. Ettől a törekvéstől minden jogosultságot elvitatni nem lehet. A jelenleg fennálló illetékfokozatoknak, valamint a törvénykezési illetékek jelenlegi tételeinek megállapítása a koronaromlás idejéből származik. Az akkori viszonyok a fokozatoknak és tételeknek magasra emelését megokolták. Az állandósult pénzérték mellett azonban a régebben megállapított fokozatoknak és tételeknek egészen más hatása van, mint a milyen a keletkezésük idejében volt. Ezek a fokozatok és tételek tehát végleg itt nem maradhatnak. Viszont be kell látni azt is, hogy az illetékeknek általános leszállítása sokkal súlyosabb kérdés, hogysem megoldhatóságát a közel jövőben valószínűnek lehetne tartani.

Az eljövendő időkben a forgalmi adók visszafejlesztése érdekében nemcsak az egyenesadóbevételnek, hanem az illetékek hozamának is emelkednie kell. Az illetékeknek általában való leszállítása tehát csak akkor és annyiban lesz lehetséges, ha és amennyiben biztosítottnak látszik majd, hogy a bevétel fokozatok és tételek leszállítása ellenére növekedni fog.

Ebben az irányban számottevően közrehathat elsősorban az illeték alá eső forgalomnak élénkülése. Hiteléletünknek és az ingatlanok forgalmának, amíg normális kereteiket eléri, még sok fejlődni valója van. Valószínű, hogy igazgatási uton, meglévő illetékintézményeink jobb kihasználásával, amihez a megerősödött igazgatási szervezet most már bizonyára megadja a módot, különösen a vidéken szintén jelentős sikereket lehet majd felmutatni az illetékbevétel növelése körül. De mindez

kevés még. Az eredmény elérése és mielőbb elérése érdekében illetékrendszerünknek megfelelő kibővítése is szükséges. Meg kell szűnnie számos illetékmentességnek, amely régi, a maga idejében indokolt szabály alapján még ma is hatályban van, holott a mostani viszonyok között közszempontból már semmi értelme nincs. Meglévő illetékintézményeinknek azokkal eddig még nem érintett területekre való kiterjesztése többféle vonatkozásban kínálkozik. Végül új illetékintézményeket kell behozni, amelyek külföldön már beváltak, de nálunk még ismeretlenek.

Ha mindez elkövetkezik, akkor majd az illetékek általános leszállításának nyitva lesz az utja.

Az illetékek általános leszállítása tehát a rendszer megfelelő kibővítése nélkül alig képzelhető el. A szükséges bővítésre nézve pedig kívánatos, hogy az illetéktörvénykönyv keretében lásson napvilágot és ne a mai rendszernek újabb kiegészítése révén. Ezen a ponton függ szorosán össze az általános leszállítás, mint az átmeneti évek idejében keletkezett szabályok köréből való kibontakozásnak legfontosabb kérdése az új illetéktörvénykönyv kérdésével.

Jöjjön tehát mielőbb az új illetéktörvénykönyv.

Hogy ez részleteiben milyen lesz, arról sok szó fog esni. Egy bizonyosságot azonban eleve le lehet szögezni. Az illeték-reform folytatása csak abban az irányban és keretben képzelhető el, amelyet a törvényhozás a háboru derekán kitűzött és első részében a vagyónátruházási illetékek rendszerének megalkotásával még a háboru befejezése előtt megvalósított.

A vagyónátruházási illetéktörvény megalkotása, a vele való hét évi tapasztalatok — és e tapasztalatok alapján bátran mondhatjuk, — nagyszerű beválása az illetékrendszer sorsát hosszú évtizedekre eldöntötte. Sorrendben következni fognak tehát az „Okirati illetékek“, a „Törvénykezési illetékek“ és a „Közigazgatási illetékek“ törvénykönyve.

Az okirati illetékekre nézve közismert, hogy a pénzügyi kormány a rájuk vonatkozó törvénytervezetet még az 1921. év nyarán elkészítette és a szakköröknek és az érdekeltségeknek megküldötte. Ebben a részben tehát a már kész törvénytervezetnek a viszonyok változásához mért átdolgozása és újratárgyalása várható. Ennek a tervezetnek törvényté válásával a tágabb értelemben vett, belső természetük szerint inkább forgalmiadó jellegű illetékeinknek újraszabályozása be lesz fejezve és sor kerülhet a harmadik és a negyedik törvénykönyvre, amelyek igazi illetékeinket tartalmazzák majd.

A törvénykezési illetékek új rendszerénél az általános rendszer lesz az érdeklődés homlokterében. Ez a rendszer kézenfekvő egyszerűségével vonz. Másfelől azonban óvatos-

ságra int az aggodalom, vajjon az átalányrendszer mellett el lehet-e annyi bevételt érni, mint a jelenleg hatályban lévő egyenként való lerovási rendszer fenntartása esetén.

Körvonalalaiban legkevésbé látható előre a közigazgatási illetékek törvénykönyve. Ez nálunk az illetékjognak legelnyagoltabb része, ahol a fejlesztésre bő alkalom van még. Másik sajátossága ennek a joganyagnak, hogy újabban elég sok voltaképpen idevágó intézmény keletkezett, amelyek azonban eddigi illetékrendszerünk keretébe nem voltak beleilleszthetők s ennél fogva mint az egyes miniszteriumok tárcabevételei különböző elnevezéssel, mint díjak, eljárási költségek, kincstári illetékek, hol egyes törvényekben, hol kormányrendeletekben és miniszteri rendeletekben, az utóbbiakban alkotmányjogilag talán nem is mindig teljesen biztos alappal, találtak szabályozást. Ezenkívül a városokat és községeket, sőt a vármegyéket is háztartásuknak gondjai mind gyakrabban viszik arra, hogy hatóságaik eljárásai körében az állami illetéken felül a maguk javára külön illetékeket óhajtsanak behozni. Ezen a két utóbbi területen uralkodó tarkaságnak megszüntetése és a vonatkozó jogszabályoknak megfelelő rendszerbeszedése szintén igen fontos feladat.

SZEMLE.

Joggyakorlat.

Házadómentesség csak azt a cselédlakot illeti meg, amely a gazdaság területén van. (Közigazgatási Bíróság 15.529/1924. szám.) A panaszos a Keszthelyen egy lakrészből és két mellékhelyiségből álló épület állandó adómentességét igényli az 1922. évi XXII. t. c. 2. §-a 6. pontjára utalással azon a címen, hogy ez az épület gazdasági cselédlak. Ezt az igényét a panaszos azzal okolja meg, hogy Keszthely szomszédságában levő birtokát Keszthelyről kezeli s miután e birtokon gazdasági épületek nincsenek kocsisának keszthelyi házában kénytelen lakást adni. A bíróság a panaszt alaptalannak találta. Gazdasági cselédek úgy a közfelfogás, valamint az 1907. évi XLV. t. c. és 1900. évi XLI. t. c. helyes értelmezése szerint azok a gazdasági (külső) munkások, akik valamely gazdaságban személyes szolgálatot teljesítenek. Ilyennek pedig az a kocsis, akinek szolgálata pusztán gazdjának keszthelyi lakásáról a gazdaságba és vissza való szállítása, annál kevésbé tekinthető, mert a panaszos maga sem állíthatja, hogy ez a kocsis gazdasági (külső) cselédi teendőket végezne. Ettől eltekintve alaptalan a panász azért is, mert az 1922. évi XXII. t. c. 2. §. 6. pontja szerint adómentes gazdasági cselédlaknak csak a gazdasági célra használt ingatlan területén s nem egy másik helységben fekvő épületet lehet tekinteni.